

בכיר המוסד לשעבר נחיק נבות מת בגיל 88

40 שנה נמשך שירותו החשאי של נבות, שהחל כשומר של בן גוריון, והמשיך בהעלאת יהודי עיראק וחילוץ הישראלים מאיראן. בשנות השמונים כיהן כמשנה לראש המוסד

ענפר אדרת 20.07.2019 14:45

המשנה לראש המוסד לשעבר, נחיק (מנחם) נבות, מת היום (שבת) בגיל 88. הקריירה המודיעינית חובקת העולם של נבות נמשכה 40 שנה וכללה מעורבות במבצע העלאת יהודי עיראק ובחילוץ הדרמטי של הישראלים האחרונים מטהראן, בשלהי שנות ה-70 של המאה הקודמת. נבות נולד בהרצליה ב-1931 כמנחם ליפובצקי, נצר למשפחת הגאון מווילנה. שירותו המודיעיני החל בגיל 14, כשקיבל את משימת הביון הראשונה שלו. פעיליו בשירות הידיעות (ש"י) של "ההגנה" הורו לו לטפס על צמרת עץ בין עיר הולדתו לכפר שמריהו, ולהשקיף על הבית הסמוך. "אמרו שהבית משמש מסתור ואתר מפגשים חשאי לצמרת ארגון הלח"י, ואישים כמו יצחק שמיר נהגו לפקוד אותו", נזכר לפני ארבע שנים בשיחה עם "הארץ".

ב-1948 גויס לצה"ל, והוטל עליו לסרוק את תל אביב בג'יפ בחיפוש אחר דירות המסתור של מנהיגי ארגוני המחתרת. "הגענו לבית שבו היה אמור להסתתר שמיר, ליד בניין תיאטרון הבימה. הוא לא היה שם... חיפשנו בדרום תל אביב את גאולה כהן, קריינית רדיו המחתרת, וגם אותה לא מצאנו", שחזר. "מאז חלפו עשורים רבים, אבל זכורים לי היטב הרהורים מטרידים שחלפו אז במוחי בדבר משמעות המשימה שהוטלה עליי: הנה, הוקמה מדינת ישראל. כולם עסוקים בבניית מוסדות רשמיים של מדינה ככל המדינות, ואני נשלח להילחם ביהודים?".

ב-1952, לאחר שגויס לשב"כ, קיבל מינוי כ"מזכיר פרטי לראש הממשלה". מאחורי הכותרת הסתתר תפקיד אחר - מאבטחו של בן גוריון. "נבחרתי להיות המאבטח הראשון של המנהיג הנערץ", נזכר. הסיבה להחלטת השב"כ להציב שמירה על בן גוריון היתה קשורה לאירוע היסטורי שהתרחש בשנה זו — הסכם השילומים שהתגבש בין ממשלות ישראל לגרמניה וההתנגדות שעורר בקרב אנשי האצ"ל. "נפוצו ידיעות שלוחמי עבר של הארגון מתכוננים לעלות על בניין פרומין בירושלים, משכן הכנסת אז, כדי למנוע את חתימת ההסכם. היה חשש כמובן שאותם מתנגדים להסכם השילומים ינסו להתנקש בחייו של ראש הממשלה", סיפר. במשך כמה חודשים היה צמוד ל"זקן".

"מי יודע אם זו לא הטיסה האחרונה"

ב-1955 עבר לשרת במוסד ומילא שליחויות שונות מעבר לים, בין היתר באגף "תבל", האחראי ליחסי החוץ ולקשרים של המוסד עם ארגונים ברחבי העולם. ב-1969 נשלח לאיראן, משם יצר קשרים עם הכורדים בעיראק, שסייעו בהעלאת יהודי עיראק לישראל. "בידי נציגי המוסד היו כתובות של יהודים בבגדד ובערים אחרות בעיראק. מסרנו אותן לידידינו הכורדים, ונציגים שלהם הגיעו לבתי היהודים והורו להם להתכונן ליציאה", סיפר. המשפחות היהודיות הוסעו בג'יפים של הכורדים לגבול עיראק-איראן, ומשם לתוך איראן ולישראל. הכינוי שלו בפי הכורדים היה "אבו נור" ("אבי האור"), בשל שמו של בנו הבכור, ניר.

בספטמבר 1978, עם התערעורת שלטון השאה, הוטלה על נבות המשימה להיות אחראי לביטחון הקהילה היהודית והישראלית באיראן ולהיערך לפינויה נוכח החשש מהפיכה וחזרתו של חומייני.

בינואר 1979 הסערה כבר היתה בעיצומה. נחיק, שהיה על קו ישראל-איראן, הגיע לביקור נוסף כדי לתאם את חילוץ אחרוני הנותרים במדינה. ב-22 בינואר היה על טיסת אל-על שעשתה דרכה לטהראן ששדה התעופה שלה כבר התקשה לתפקד.

"הטייס מתאם את עצמו עם הטייסים האחרים בסביבה, למען לא ייתקלו זה בזה", כתב ביומנו. "לא היה מי שינחית אותו. הטייס אמר שהוא לא יכול להמשיך במבצע בתנאים האלה, ושלשם השלמתו דרוש מטוס צבאי", נזכר. "אמרתי: 'בבקשה. ברגע זה המטוס הופך להיות צבאי'. אמרו לי שאני משוגע", סיפר. "נחתנו. הצוות נפרד מאתנו בהצהרה: 'גיבור מי שבא היום לטהראן. מי יודע אם זו לא הטיסה האחרונה'", כתב ביומנו. נבות חולץ לבסוף בידי האמריקאים לאחר שהשלים את משימתו בטהראן.

מדינה אחרת שבה פעל היתה קרובה יותר לישראל. מ-1980 החל לבקר בלבנון, עד ששקע אף הוא "עמוק בבזבז הלבנוני", כדבריו. "מרגע היכנסי לתפקידי היה ברור לי שמלחמה בלבנון היא בלתי נמנעת", אמר. שר הביטחון אריק שרון, לדבריו, "ניצח אמנם על המלחמה, אולם הוא לא מי שיזם אותה". את האחריות הוא הפנה אל ראש הממשלה מנחם בגין. הוא תיאר בהקשר זה פגישה שנערכה בביתו של בגין בירושלים ובהשתתפותו, יחד עם הנשיא הנבחר של לבנון באשיר ג'ומאייל ושר החוץ יצחק שמיר. "תוך כדי שיחה התפרץ בגין ואמר, 'נעלה על ביירות וננתץ ונהרוס, ועם ישראל חי!... עמדתי ליד בגין, נדהם ממשמעות הדברים ומעוצמת אמירתם'", הוא נזכר.

את הסיבה ליציאה למבצע שלום הגליל, ב-1982, הסביר במלים הבאות: "לימים התבהר לי מדוע אישר בגין את המבצע: בקמפ דייוויד הוא נתן את הסכמתו להענקת אוטונומיה לפלסטינים. כפי הנראה, בחלוף הימים התחרט והצטער צער עמוק על הסכמתו, מחשש שאוטונומיה תוביל להקמת מדינה פלסטינית. לפיכך, היה קל לשכנע אותו שכדי למנוע הקמת מדינה פלסטינית בגדה המערבית יש לסלק את ההנהגה הפלסטינית מלבנון ולהרחיקה מהאזור. זו, להערכתי, הסיבה שבגין קנה את כוונות אלופי צה"ל ושר הביטחון שרון לצאת למלחמה בלבנון".

"עסקתי בקשרים עם מדינות שלא היו לנו יחסים איתן", סיכם נבות, שהתגורר ברמת השרון. "אני מאמין בהידברות. צריך לנסות לקרוא נכון את הצד השני ולחפש את הצד החיובי שלו".